

rech *escurat*», però abunda ja a l'Edat Mitjana en tot el domini lingüístic: parlant de coses *scurades* en doc. tortosí de 1340 (*BABL* xi, 394), veg. el context a *RONYA*; «que *scuren* tots los rechs e regueres corribles, sots pena de saxanta sous», Capellades c. 1504 (*BABL* iii, 42); OPou ens el mostra ja en les diverses acs.: «lo rastell o paleta per *escurar* lo aradre», «*escurar pous*: expurgare puteos; lo qui *escura* pous ---», «*escurar les dents*: scalpere, mundare dentes» (*ThPu.*, 82, 15, 194).

Igual comú i vivaç avui a tots els dial., per més que en els parlars del Princ. mantingui més el sentit etimològic de 'llevar immundícies menudes', 'consumir una menja fins a les partícules', mentre que dellà l'Ebre i enllà de la mar hagi tendit a fer-se *sinònim* de 'rentar, llavar' aplicat especialment a la vaixella i coses semblants fins a fer-se rigorosament *sinònim* i substituït d'aquests verbs en quant s'apliquen a tal objecte.⁸

Exemples d'usos populars: A) en el Nord, ultra *escurar la xemeneia*, que és de tot el domini català (i que ací arriba fins a l'extrem NO.: *askurá la č.* a Tavascan, 1934): *lo camí s'era tapat i l'han askurát* (netejat d'allaus, rocs, detritus) a Tuès de Conflent (1959), «s'havia embussat però *ža s'era skurát*»,²⁵ ribag. (un rec de Castissent, 1957).⁹

B) En el Migjorn, *escurar* per *rentar els plats* és ja de Tortosa i l'Ebre (Arabía, *MiscFolk.*, p. 172), fins a Monòver («pos veges de sopà enjorn, i en acabà de *escurà* mon anem a vore la casa des cantalacs», *Canyissaes*, 23), i les nombroses mines i cavades de terra d'*escurar* ('terra d'escudelles') que vaig anotar al llarg del P. Val. el localitzen indirectament (pron. correcta a Torrent, *terçeta skurár* Montesa, *terçeta d e.*, Cast. de la P., 1961-2). Igual a les tres illes: «totes les feines de la casa estaven enlestides: eus plats *escurats*, les gerres plenes d'aigo» en una narració pollencina (Arx. Ll. Salvador, p. 218); «quan *escur* i sent passar / per ca meva lo meu bé, / a excuses d'aigo tirar, / trec es cap en es carrer», cançó pop. mall.; «*escurà*: fregar platos», eiv. (PzCabrero); «Marieta, quan *escuris*, / no tiris s'aigo as carré, / que banyaràs sa guitarra / an es pobre mariné», Camps Merc. (*Folk. Men.* i, 78).

L'etimologia del mot romànic i germànic havia fet capficar els filòlegs: el nostre catedràtic Bergnes de les Cases hi veia grec (*ἐξσχοπέω!*), alguns germanistes el cregueren germànic;¹⁰ Jud (*ASNSL* cxxiv, 408) va mostrar-los que l'al. dial. *schûren* (terme sobretot de Franconia central i Països Baixos, estrany fins fa poc a l'oberdeutsch i a l'escandinau), tot i que modernament hagi pres peu en l'al. *scheuern* 'netejar, escombrar', eren manlleus del fr. ant. *escurer*, que encara es manté en parlars de l'Est francès (mapa *curer* de l'ALF); també els germanistes més sobris (veg. Kluge i fins Kluge-Mitzka) s'hi han adherit, reco-⁵⁵ neixent que si bé el mot alemany ja apareix un cop en una trad. atribuïda a Luter, no hi esdevé corrent fins al S. XVIII, i altrament només és un poc antic a Holanda i baixa Alemanya (neerl. mj., b-al. mj. *schûren*); fins Wartburg (tan crèdul quan es tracta de

grec o de germànic), accepta un ll. vg. **EXCURARE*. I és que tanca de cop l'argument que a tot el gallo-romànic coexisteixen els tipus *CURARE* i *EXCURARE* amb significats si fa no fa idèntics i iguals als del cat. *escurar*. Notem especialment, puix que ens toquen tan de prop, ultra el fr. *curer*, el gascó *curà*: aranes *kürá* 'escurar els ossos' (i després 'rosegar, devorar'), Luiton *curat* 'buidat de dins (un arbre, un rocàs)' (*Bouts d. M.* xxi, 65), landès *machères curades* «jous creu-sées» (ib. ix, 17), bearn. *curà* 'escurar' (Lespy-R.); oc. ant. *curar* «curer, nettoyer», *se curar* «se dépouriller», *curum* «décombres», al costat de *escurar* «nettoyer» *s'escurar* «se purifier». Notem que aquest *curar* no fou tampoc del tot estrany al rossellonès medieval, puix que en un ordenament de 1315 relatiu a Clairà, prop de l'Aglí, manen que «el rech dels molís --- no-s pusquen engorgar --- sia tengut *curat* per les dites partz» (*RLR* xxx, 272); d'ací *curall* [S. xiv, 2 exs. emp., *AlcM*]. Altrament el fr. *curer* «ôter les immondices» es documenta des del S. xii (Raschí), oc. ant. *curar* des de 1405 (a Narbona), però *curalla* 'detritus' («déchet») ja apareix a primers del S. xi en la *Cançó de Santa Fe*.

I de tot això ben mirat no en falten ja alguns antecedents ben pròxims en el ll. *CURARE* de l'antiguitat: *vitem falce curare* «retrancher du cep le bois inutile» (que reapareix com a fr. mj. *curer* amb la mateixa aplicació) ja figura en Plini, i *curatae rapae* 'naps un cop pelats' en Apícies (així s'engeix usant-se per a fruits i verdures en parlars de França i de l'Alta Itàlia); veg. *FEW*, *CURARE* (ii, 1559-62).

DERIV.: *Escura* 'escurada de sèquia' [«les *escuras* de la cèquia --- s fan dos vegades al any, la arena e immundícia que de aquella trahunen vindrà a restar en lo mateix pas per lo qual se haurà de pujar al pont», València, 1591, *ACCV* viii, 47]. *Escurada* [d'un rec barceloní, S. xvii], «loza» val. (Sanelo i, fº 73). *Escuradota*. *Escurador* 'aiguera domèstica' (Tor de Vall Ferrera, 1932; Benimantell de Guadalest, 1963); *escurador de xemeneies* Cardós (Tavascan, 1934). *Escuradora*. *Escuradures*. *Escurall*. *Escuralles*. *Escurament* [1340]. *Escuranda* tort. 'vaixella a escurar' (Mestre, *BDC* iii; Moreira). *Escurany*. *Escurera*. *Escures*. *Escuret*. *Escureta*. *Escurim* [«sols pach mundatge / e l'escurim: / traga 'l tarquim / del seu portell»,] Roig, *Spill*, 14803, i cf. com. de Chabàs].

CRP.: *Escurabasses* (DBal.). *Escurabescambres*. *Escurabombes*. *Escurabosses*. *Escurabutxaques*. *Escuracandelles*. *Escuracassoles* (DBal.). *Escuracoralls*. *Escuradents* [S. xiv; *escuradent*, OPou, *ThPu.*, 194]; *escuradenter*. *Escuraempriu*. *Escuraflascos* («ocell dels estans, com el cegard però més petit=emp. *sordet*», Prat de Llobr., 1932; igual mall.; a tort preferèix la forma *-frascos*, *AlcM*). *Escurafumeres*. *Escuralloccomuns*. *Escuraorelles* [1575, OPou, *ThPu.*, 313]=fr. *cure-oreille* [1416], i oc. dial. *FEW* ii, 1560a, § 3. *Escuraplats* val. i DBal. *Escurapous* val. [S. xviii] i DBal.; oc. ant. *curapós* [1476, Pansier]. *Escuraqueixal*. *Escura-xemeneies* [e.-ximeneyas cançó datable de 1795, c. a l'Emp., MilàF, *Romllo*, 173].